

cap ple de pensaments tan negres: cal *esbargir-los*, y per això no hi ha com una bona trucada, cregues-ho», MVayreda (*Puny.* iv, 100).

Cap als extrems de l'àrea apareixen matisos i formes més extrems o ja un poc divergents; 'dispersar-se allunyant-se': «se acaba la dura festa, / y se *esbargix* la gentada --- / dins totes cases i hostals» escrivia en el Maestrat GaGirona (Scidia, p. 107) i també un home d'encara més al Sud el fa servir per dir 'dissipar, eliminar': «que sigui manllevat del castellà encara avui aquesta possibilitat --- no ha estat *esbargida* per complet», GColon (*Sprache und Gesch.*, München 1971, p. 133); a Cadaqués un pescador que escriu uns versos populars que m'envien el 1975: «Als Caials hem arribat: / mal racó per <a> l'hivern, / amb llevant és un rompent / que *esbargeix* de bat a bat» on el veiem intransitiu amb un sentit d'expandir-se'; en fi, a les muntanyes del Baix Penedès, l'havia sentit amb conjugació heteròclita, car d'unes ovelles que havien tingut tancades molt de temps, m'explicà el pastor que les «havia tretes per *esbargar-se*» (ei fa no fa 'airejar-se'), 1932; i a Os de Balaguer, amb el canvi *rg > rd* que ja hem observat a tocar d'allà (Ager, en la variant amb *esp-*): «aquest terme és molt *azbardit*», 'terme municipal molt escampat, esbarriat, extens' (1956).

Per més que es confirmi que això no es documenta en català antic, aquest conjunt tan ample, i arrelat en un vast domini, pot haver estat ja medieval i d'arrels ben antigues. I ens hi induiria un cco que trobem en parlars del Nord de Portugal, tant en el SE. de Tras-os-Montes com més endins de la regió: Moncorvo *zhalgir* «desperdiçar, esbanjar» (RLus. XIII, 126), Mogadouro id. 'id.' («quem *esbalgge* é *esbalgidor* e *esbalgideira*», RLus. v, 48); ja Spitzer, *LexikK*, 18-9, cridava l'atenció cap a la semblança amb el nostre mot de tals formes portugueses.

En els *Coloquios de Epigrafia y Ling. Prerromanas*, Salam. 1974 (i, 128-9), vaig suggerir que en el canvi d'*espargir* en *esbargir* degué col·laborar el mot preromà tarrag. *abragir* 'abraçar, comprendre, enrondrar' (un arbre o soca amb els braços), port. *abranger* 'id.', gall. *abranguer*, leon. occid. *brangir* id., del sorot. BRANGŌ/BRAGŌ (veg. ací EMBRANZIDA, ABRA-GIR). Com que els prefixos *a-* (<AD-) i *es-* (quan ve de EX-) tenen sentit contraposat, era natural que els sentits de *abragir* i *esbargir* fossin oposats. I no em desdic pas d'aquesta idea, tot i reconeixent que aquesta influència no fou probablement la més forta.⁷

DERIV.: *Esbargida* maestr. *Esbargidor* [VCatalà]. *Esbargiment* [Belv.]: «coneix lo reboll tendre d'ahont penjà la lira, / y, al veure'l testimoni dels maternals abraços, / dels infantívols somnis y *esbargiments*, sospira», *Atl.* (264).

Esbarjo [Belvitges 1803; *Jocs Florals* de 1865, DAG.]; Verdaguer, ja 1867: «de noy --- / un frescal de vegadas cercàvam vora'l riu / per a nostres *esbarjos* ---», *Atl.* (vi, 17c; per bé que a la versió definitiva ho canvia en «sovint, ab llurs joguines dexant-los a l'herbatge, / baixàvem a *esbargir-nos* al borbolleig d'un riu»); i en els prosadors: «—Vés-te'n! — aquest im-

peratiu, que 'ns dirigian los de casa al fer-los nosa, o potser al regonèxer nostra necessitat d'*esbarjo*», Pons Mass. (*Colla del C.* II, p. 13); «indicà llavors la conveniència de convertir bona part de jardí en pati, plantat d'arbres, per a *esbarjo* de sos néts», Noller (*Vilaniu*, 43); «l'hora d'*esbarjo* d'aquell dia, amb la pluja, passaria per l'àngel», Coromines (*Presons Im.* II, O. C., 857a4, també 854a27); i també en l'acc. espacial: «les esquifides dimensions de les pessas principals, del terrat y del jardí, que devian servir-li d'*esbarjo*», «oy, quina galeria més maca, senyoreta? --- —Molt bé: és un bon *esbarjo*, y de dia deu ser molt bonic», «si algun jorn us veyeu ab tals condicions tancats dins d'una cambra, que, per tot *esbarjo*, té una finestra de cel-obert», Noller (*Pap.*, 44; *Notes de c.*, 56; *Croquis al n.* 124); «a les vetlles de l'estiu tots els dispesers cercaven l'*esbarjo* dels balcons del carrer, i l'Adela es ficava quieta i amansida a la gran sala de respecte ---», Coromines (*A recés*, *Dona Lletja* iv, p. 173). Per a la formació del mot, *LleuresC*, p. 200. *Esbarjós* (Belv.; ex. del S. XIX o XVIII, DAG., referent a Banyoles).

¹ «Dit lloch de Santa Perpètua, que és a la vora de la riera, a saber, la parròquia, rectoria ab algunas casas a son rededor; las restants són *dispersas*», B. de Maldà, *Excursions*, p. 122. —² § 51, *esparpellar* Casac. I, 109.22; Bof. llegia *esparpanyar*: no sé si perquè hi hagués una variant (contaminada per algun altre mot, com *espanyar*, etc.) o perquè havent-hi *esparpar* en el seu ms., ell vagi interpretat-ho com un cas de la grafia *y=ny*, tan freqüent en aquest temps. —³ Doc. d'aquesta data, *BABL* XII. 31, el publicador imprimeix «--- s. C. e son nom ---» i, sense entendre el mot que segueix, dóna a triar entre dues lliçons «son nom de mas» i «son nom d'emalias». És clar que es deu tractar d'una *f* (s llarga), que ell llegeix malament com una *l*. —⁴ Coromines, *Prometeu*, cap. 7, p. 128. Així en l'autògraf; en la 1.ª ed. s'imprimí *esparpallada*, i així figura ja en un altre original, no autògraf si bé repassat de mà de l'autor; no estic segur, però, si el canvi en *-allar* ve d'ell o d'algun corrector. —⁵ *Esbargir-se* «divertirse, desahogarse, despejarse; *esbargirse* o *esbargirse'l temps*: escampar», Belv.; Lab. 1839 ---. *Esbarga* figura com a rim, només, de *tarça* i *larça* en el *Torc.* d'Aversó; i que vol dir *ezbàrga*, i no pas *ezbàrga*, és segur, perquè consta entremig d'una llarga sèrie de llistes de rims en *-ga* (*natga*, *heretge*, *-utga*, etc.) en tots els quals es fa constar que és «g plenisonant» (mentre que la *g* velar l'anomena «semisonant», i en aquests posa *cega*, *paga*, etc.). Però és poc probable que es tracti d'una forma verbal, perquè llavors hi hauria també *esbargi*, *esbargo*, etc., que no figuren en el *Torcimany*. —⁶ Aquests són bastants: *esbandir-se*), l'antic *esbañar-se*, el dialectal *esbaltir-se*, i fins el comú *esbravar-se* i *esbart* al costat de (*d*)*espartir*. Amb algun d'ells l'acció pogué ser en sentit oposat o bé recíproca. El que no és legítim és de parlar de «canvi fonètic esporàdic». En aquesta mena de «fonètica» hi ha sobretot peresa i mal mètode, amb ben poc de realitat; si es